



GREU DE UITAT! AMINTIRI DESPRE PETRE ROMAN

(1935–2019)

Pe data de 25 iulie 2019 s-a stins din viață Petre Roman (n. 29 iunie 1935). Însmormântarea a avut loc, două zile mai târziu, la cimitirul Bellu Catholic din București. La ceremonia funerară a participat un număr restrâns de persoane: membrii familiei, vechi prieteni (sau la fel de vechi rivali), foști colegi și colaboratori, precum și câțiva dintre discipolii săi. Printre aceștia din urmă m-am numărat și eu. Retrăiesc și acum dogoarea acelei amiezi toride, în care toți cei de față căutau un petic de loc umbrit, inhalând aerul fierbinte, recunoscători la cea mai slabă adiere de vânt. În mod cert, pentru unii a fost un efort să vină la ceremonie. Pentru un participant, ziua respectivă coincidea cu cea de naștere. Pentru alții, deși se suprapunea cu alte evenimente programate anterior, a fost un prilej pentru a păstra o clipă de reculegere și a-și lua rămas bun. Toți cei care au venit au făcut-o conștienți de faptul că trebuia!...

Dacă primele trei fraze dintre cele consemnate mai sus ar fi făcut obiectul unei știri de presă cotidiană, probabil că ar fi stârnit cititorului o emoție mai mult sau mai puțin reținută, urmată apoi de gestul (devenit, din păcate, pentru cei mai mulți dintre noi, mult prea) reflex, de a verifica informația pe telefonul mobil conectat la internet. Nu, nu era vorba de acel Petre Roman care, alături de mulți alții, a contribuit profund și ireversibil la destinul politic al României în plan european după 1989. Era vorba

de arheologul și profesorul Petre Roman, un neobosit truditor în studierea rădăcinilor preistorice ale Europei.

Precizez încă de la început că nu mi-am propus să scriu un necrolog pentru Petre Roman. Un asemenea demers va fi realizat de către Cristian Schuster în paginile revistei *Dacia N.S.* Acolo, cei interesați vor putea găsi date biografice, o succintă analiză a carierei științifice, precum și o listă selectivă a lucrărilor publicate. Umila mea strădanie se limitează la mult mai puțin: o însăilare de amintiri, discontinue și incomplete, despre Petre Roman, așa cum l-am cunoscut. Un asemenea demers, aparent mult mai simplu, implicând mai degrabă competențe narative decât științifice, este, însă, cel puțin la fel de dificil, presupunând asumarea unor afirmații fără posibilitatea salvării prin trimiteri bibliografice.

Pot împărtăși amintirile mele despre Petre Roman în două perioade distincte.

Prima ține de anii '70, când vârsta mea era compusă dintr-o singură cifră. Pe vremea aceea, pasiunea arheologilor nu cunoștea stăvile temporale, fiind o practică obișnuită aceea de a se lucra neîncetat, inclusiv duminica. Menționez că în acei ani nu exista în România noțiunea de „week-end”, sâmbăta fiind o zi de lucru obișnuită. Astfel, ca și alți copii de arheologi, am putut trăi duminicile experiențe unice. Eram îngăduiți pentru câteva ore în încăperi ticsite cu rafturi. Printre cărți și teancuri de texte, scrise de mână sau redactate la mașina de scris, recunoșteam cu uimire obiecte, știute până atunci doar din manualele de istorie. Foarte adesea, potrivit puterii noastre de înțelegere, ni se dădeau explicații. Și astfel, de pe rafturile prăfuite, vasele ceramice, cu urme de lipituri și părți completate din ipsos, începeau să ne spună povestea... Ca dintr-un vechi film alb-negru cu zgârieturi, recunosc chipurile istorisitorilor, colegi de-ai tatălui meu, Alexandru Păunescu, Petre Roman, Petre Diaconu, Eugen Comșa, Mihai Sâmpetru, Florea Mogoșanu și mai tânărul Mihai Șimon. Pe Petre Roman mi-l aduc aminte cel mai bine, iar acest lucru l-aș putea explica în două feluri. Primul, cel mai comod, ar fi să spun că, fiind în acea perioadă un apropiat colaborator al tatălui meu, aveam ocazia să îl văd cel mai des. Al doilea, poate cel adevărat, era vocea lui Petre Roman, baritonă, cu o tonalitate joasă, inducând senzația că poate fi autoritară și severă. Decenii mai târziu, am aflat că putea cu adevărat, îmbrățișând o paletă nebănuită de nuanțe.

Nu pot rememora aceste prime amintiri fără a încerca să creionez, timid, un arc peste timp. În acea perioadă, Institutul de Arheologie dispunea de două clădiri în București. Prima, Casa Macca, unde funcționează și în prezent sediul central al Institutului, se afla pe strada Henri Coandă, fostă I.C. Frimu. A doua, în prezent având altă destinație, se afla în imediata apropiere, pe strada Nicolae Iorga. Acolo, în sala de la parter, având intrarea în dreapta, sub scara în spirală care ducea la etaj, se organiza, an de an, „Crăciunul”. Retrăiesc cu emoție momentele de acum peste patru decenii, în care, copii pe atunci (îmi reamintesc, din păcate, doar câteva nume: Adina Boroneanț, Alexandra Comșa, Daniela Roman, Alexandru Babeș, sora mea și cu mine), așteptam cu nerăbdare darurile Moșului, „interpretat” de către Eugen Comșa ori Mihai Sâmpetru... Peste ani, în 2008, la o nouă „ediție” de Crăciun, de data aceasta ținută la Casa Macca, rolurile se schimbă: Adina Boroneanț este „maestrul de ceremonii”, iar unii dintre

copiii de odinioară își însoțesc proprii copii la întâlnirea cu Moșul, „jucat”, de această dată, de către Cristian Schuster. Emoționantă a fost și prezența regretatei Eugenia Zaharia, venită special pentru a vedea „copiii Institutului”!

A doua perioadă în care l-am cunoscut pe Petre Roman a început în anul 1997, când mi-a făcut o propunere care avea să-mi schimbe viața. Aflând de pregătirea mea anterioară, de geodez, mi-a sugerat abordarea unui domeniu practic necunoscut până atunci în România, „topografia arheologică”. Propunerea sa se circumscria unui proiect amplu, de pionierat la acea vreme, menit a crea o structură de cercetare arheologică profund interdisciplinară, reunind atât arheologi, cât și istorici, filologi, antropologi, arheozoologi. Deși lucrurile nu au evoluat așa cum și-ar fi dorit Petre Roman, eforturile sale au contribuit la formarea sau consacrarea unui număr însemnat de cercetători și la editarea unor publicații de prestigiu (revista *Thraco-Dacica* și colecția monografică *Bibliotheca Thracologica*).

Cele menționate în aliniatul de mai sus evidențiază una dintre cele mai puternice trăsături ale personalității lui Petre Roman, tenacitatea. Se regăsea în tot ceea ce făcea, până la cele mai neînsemnate detalii. Tenacitatea sa se evidenția în principal în activități organizatorice și administrative, domeniu în care excela. De exemplu, în urma tergiversării de către forurile tutelare a finanțării unor simpozioane, volume sau, mai recent, a repartizării unor spații pentru depozite arheologice, Petre Roman recurgea la un adevărat război al nervilor. Trimiterea consecventă de adrese, efectuarea de reveniri periodice la acestea, completate cu dese apeluri telefonice, dar și intervenții personale în audiențe, determinau factorul decizional să cedeze în cele din urmă. Această manieră de abordare, pe care cei mai mulți erau fericiți să o evite, a fost adesea benefică atât pentru Institutul de Tracologie, cât și, ulterior, pentru Institutul de Arheologie.

S-a spus adesea despre Petre Roman că ar fi fost autoritar cu subalternii. Afirmatia nu este nici corectă, nici falsă, ci incompletă. El exercita mai degrabă un soi de afecțiune autoritară, care, recunosc, nu întotdeauna era și confortabilă. În situații în care, în viața unui subaltern apărea o problemă, nu era numai generos în a-i oferi un sprijin financiar, dar avea puterea de a convinge și pe alții să o facă. Prin anul 2001, dacă nu mă înșel, când la Institutul de Tracologie a existat o întârziere cu plata salariilor, a deschis o listă pe care a denumit-o „bani pentru pâine”.

S-a mai spus că nu accepta ideea cuiva decât dacă i s-ar fi indus faptul că ar veni de la el. De fapt, cred că lucrurile stăteau altfel. În primul rând, nu lua o decizie imediată, amâna întotdeauna răspunsul, cel puțin o zi. Dacă respingea ideea, îmi spunea, pe un ton blând-dojenitor, „fluturi, Alexandre, fluturi...”, din care trebuia să înțeleg că nu trebuie să mai insist. Însă, lucru mai rar, dacă o accepta, intervențiile sale o făceau mai viabilă sau, dimpotrivă, de nerecunoscut.

De-a lungul celor două decenii petrecute alături de Petre Roman, am avut ocazia să ascult mai multe aforisme. Pe unele dintre ele, repetate adesea, am ajuns să le știu pe de rost. Deși, așa cum menționa chiar el, nu toate îi aparțineau, faptul că se identifica cu ele mă face să reproduc două dintre acestea. În privința atacurilor virulent-vindicative ale unor arheologi tineri, apărute începând cu anii '90, afirma: „cea mai scurtă cale spre celebritate este să ataci o celebritate”. Referitor la efemeritatea

unui articol sau studiu, îi plăcea adesea să spună: „dacă în momentul în care ai pus stiloul jos, ești mulțumit de ce ai scris, înseamnă că este bun; dacă îți menții părerea în cele șase luni până la publicare, înseamnă că este foarte bun; dacă timp de cinci ani rezistă criticii, înseamnă că este genial!”

Cu Petre Roman iese din scenă ultimul supraviețuitor al perioadei marilor descoperiri preistorice din România. Era o vreme când, practic, deschiderea unui nou șantier arheologic conducea la definirea unei noi culturi, faze sau aspect cultural. Tot atunci au fost introduse și verificate metode de cercetare. Inerentele căutări de început, prea ușor criticabile retrospectiv, trebuie privite în contextul unei perioade în care totul era de făcut.

Se spune că un om nu moare cu adevărat decât atunci când nu se mai vorbește despre el. Dacă este așa, memoria lui Petre Roman va dăinui atâta vreme cât vor trăi cei care l-au cunoscut. De ce? Pentru că puternica sa personalitate i-a influențat mai mult sau mai puțin, într-un fel sau altul, făcându-l, astfel, greu, dacă nu chiar imposibil, de uitat.

Alexandru Morintz*

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: alexmorintz@yahoo.com.